

Föreläsning av

ROBERT D. PUTNAM

**KONSTEN ATT SKAPA STARKA
OCH LÅNGLIVADE REGIONER**

Gamla Teatern i Östersund den 26 augusti 1994

arrangör

**ERU – Expertgrupp för forskning om Regional Utveckling
och**

Institutet för social ekonomi

Robert D. Putnam

Director, The Center for International Affairs

Clarence Dillon

Professor of International Affairs

Associate Dean of the Faculty of Arts and Sciences

Harvard University

författare till

Making Democracy Work – Civic Traditions in Modern Italy

(Princeton University Press, Princeton N.J. 1994)

Robert D Putnams föreläsning

KONSTEN ATT SKAPA STARKA OCH LÅNGLIVADE REGIONER

Varför är några platser bättre styrda än andra?

Jag kommer att tala om två frågor – och berätta några historier.

Första frågan är ”Varför är några platser bättre styrda än andra?”. Det är min erfarenhet, och kanske också er, att några är bättre administrerade. Och den andra frågan, med ett nära samband, tar upp det alarmerande faktum att just nu, i historiskt perspektiv, har den liberaldemokratiska ideologin intagit slagfältet geografiskt och politiskt. Och i samma stund i många av de längst etablerade demokratierna i västvärlden är medborgarna mer och mer otillfredsställda med hur deras demokratier fungerar.

För att se närmare på den första frågan, börjar jag nu med Italien och går sedan vidare till alla de utvecklade demokratierna, inklusive min egen i USA. Jag är ej expert på svenska förhållanden fast jag har vistats en del i Sverige och har föreläst någon gång vid Stockholms Universitet. Men jag är mycket intresserad av Sverige och hoppas att jag genom er kan få mer information.

Jag börjar med en historia. Om du var botanist och ville studera växternas tillväxt, tar du troligtvis genetiskt likvärdiga frön och planterar dem i var sin kruka med jord och vattnar dem sedan på olika sätt för att se hur deras växt påverkas av deras miljö. Om du är engagerad i statsvetenskap som jag är och vill studera vad det är som påverkar institutioner, dvs behöver studera processer i institutionell utveckling, då tar du förmodligen en organisationsbeskrivning och för in den i olika sociala, ekonomiska och kulturella sammanhang, för att testa hur institutionens utveckling är påverkad av sin miljö.

Italien

I normala fall är det inte möjligt för en statsvetare att göra experimentarbete – statsvetenskap är inte en experimentell vetenskap – men under 1970-talet, medan jag var i Italien av annan anledning, utförde italienarna experimentet åt oss. De skapade ett system med nya regionala styrelser överallt i Italien. Det har aldrig funnits regionala styrelser tidigare. Alla hade samma form, de såg likadana ut på papperet. De hade samma maktbefogenheter, samma ekonomiska resurser.

Nu, 25 år senare, handhas ungefär en tiondedel av Italiens totala BNP av dessa regioner. Vilket betyder att de är stora, viktiga och mäktiga institutioner med mycket pengar. Och på pappret ser de likadana ut, har samma struktur, maktfördelning osv. Men ramarna inom vilka de etablerades är 1970 var mycket skiftande. Några av Italiens regioner är

högt utvecklade ekonomiskt – i nivå med de flesta högt utvecklade ställen i världen: högt bildade, rika, ekonomiskt bland de allra bästa. Och andra regioner i Italien var åtminstone under 1970-talet underutvecklade. Statistiskt såg de ut som ett underutvecklat land i termer av utbildning, spädbarnsdödlighet, eller andel av innevånare i industrin.

Och genom denna utvecklingsdimension skär andra skillnader mellan regionerna. Två regioner bredvid varandra i mellersta/norra Italien, ser ekonomiskt lika ut. En, den runt Bologna, hade kontrollerats av kommunister under 50 år och dessförinnan hade de en djup radikal tradition. Bredvid finns regionen runt omkring Venedig, som är en av de mest katolska platser på jorden.

Så, här är experimentet: ”genetiskt” lika konstitutioner nedlagda i skiftande jordmån. Och i nästan 25 år har jag och mina kollegor studerat dessa regionala styrelser – med alla tänkbara socialvetenskapliga verktyg: kartläggning, aktionsforskning, intervjuundersökningar. Vi tittade på deras lagstiftning under 15 år. Vi besökte dem ofta och försökte mäta vad de höll på med.

Giuseppi Biancas kontakter med myndigheterna

Vår forskning rymmer två dimensioner. En är över tid, dvs en jämförelse av hur de regionala styrelserna sattes upp på olika sätt under perioden. Vilka ändringar gjorde de under perioden? Den andra var över ytan, dvs på vilket sätt var de framgångsrika eller inte.

Om vi tittar på den första dimensionen. Vi försökte att mäta framgången hos dessa regionala styrelser på många olika sätt därför att det är naturligt att de gör många olika saker. Vi undersökte och utvärderade hur nyskapande lagstiftningen var, dvs vilken region var mest nyskapande inom lagstiftningen. Vi mätte stabiliteten hos administrationerna, vi mätte deras snabbhet i deras budgetprocess. Alla regionerna fick pengar från den centrala regeringen för att t.ex. etablera daghem för barnen. Vi besökte regionerna och räknade hur många daghem som faktiskt hade öppnats.

Vi mätte t.ex. vilka resurser de framgångsrikt investerade i jordbruket – byggde de bevattningskanaler eller inte? Vi till och med engagerade oss i en något fiktiv forskningsmodell för att testa hur effektiva dessa regioner var. Varje region har ansvar för sin egen hälso- och sjukvård. En av min kollegor skrev därför till alla regionala hälsoministerier ungefär såhär: ”Jag heter Giuseppi Bianca. Jag var i Spanien i somras och blev sjuk. Jag blev tvungen att uppsöka läkare i Spanien. Jag fick betala min räkning. Var vänlig skicka formuläret för tacksägelse av mina sjukvårdskostnader.”

Sedan väntade vi, och räknade hur många dagar som gick innan brevet besvarades. För det mesta blev brevet inte besvarat. Då ringde ”Giuseppi Bianca” och sa: ”Hej, det är jag som skrev till er för 3 eller 4 veckor sedan. Jag önskar att få blanketten för att ordna återbetalning av mina sjukvårdskostnader.” Vi räknade hur lång tid det tog för att få svar och sedan hur många kontor samtalet skickades mellan innan någon sade att man hade kommit rätt. Och sen väntade vi. Dessa påringningar gav oftast heller inte formuläret. Då

gick "Giuseppi Bianca" direkt till regionens hälsoministerie och sa: "Det är jag som har skrivit och ringt om mina sjukvårdskostnader i Madrid. Nu när jag är här, vore jag tacksam att få blanketten för återbetalning." Då räknade vi hur många skrivbord som passerades innan han äntligen fick blanketten i sin hand.

"Giuseppi" hade många problem med de regionala myndigheterna i alla 20 regioner denna sommar. Han hade en yngre bror som hade hört att det fanns ett yrkesträningsprogram. "Giuseppi" skrev till de relevanta ministeriet och bad att få ansökningsblanketten till stipendiet så att hans yngre bror kunde utbilda sig till bilmekaniker.

"Giuseppi" hade också en vän som var jordbrukare och som hade hört att det fanns regionala lån att söka för nyskapande inom jordbruket och därför kontaktade han jordbruksministeriet. På detta och många andra sätt mätte vi effektiviteten hos dessa regionala myndigheter. Dvs inte bara hur deras lagar såg ut på pappret, men hur myndigheterna bemötte deras innevånars förfrågningar.

Vi funderade sedan om vår bedömning av dessa regionala myndigheter av dessa regionala myndigheter – dvs om de byggde daghem och bevattningskanaler, och om de var tillmötesgående – var baserad på våra amerikanska etnocentriska normer. Kanske italienare bedömer deras myndigheter annorlunda tänkte vi. Därför, sex gånger under denna period frågade vi tusentals italienare i alla regioner: "Vad tycker du om din regionala administration?" Och sedan jämförde vi våra objektiva mått av prestation med de italienska innevånarnas syn på hur framgångsrika deras myndigheter var. Det är kanske inte förvånande att vi var helt överens. De går till sina ministerier och om de inte för blanketterna de begär då vet de lika väl som vi att några av deras myndigheter är ineffektiva.

Jag vet bara hur ineffektiva administrationen i Boston är och jag kan säga att några av regionerna i Italien är mycket mer effektiva. Men andra är fullkomligt misslyckade, korrupta, ineffektiva. De svarar inte på brev eller telefonsamtal. De är oanträffbara även när du besöker deras kontor. Det förekommer alltså alla nivåer mellan framgång och misslyckande.

Vilka regioner blir framgångsrika och vilka misslyckas?

Om vi tittar på min första fråga. Vad tror ni skulle förutsäga vilka regioner skulle bli framgångsrika och vilka skulle misslyckas? Jag kan ge er ett exempel. Vi trodde att ekonomisk rikedom, ekonomisk modernitet, skulle förklara skillnaderna, att rika regioner skulle vara bättre administrerade än fattiga. De hade mer pengar för att hyra in bättre experter mm. Telefonsystemet skulle fungera bättre osv. De fattiga regionerna skulle inte ha dessa möjligheter. Vi trodde, innan jag började med min forskning, att om vi kände till inkomst per capita för regionerna, skulle det vara ett bra mått på hur framgångsrik en region skulle vara.

Förslag från publiken:

- Tidigare demokratiska traditioner och tillämpning. Institutionella krafter. Administrativ praxis, korruption.

Kom ihåg att jag började med att granska dessa regioner vid samma ögonblick som de kom till och att de alla såg likadana ut på pappret. Dessa pappersinstitutioner kan inte innehålla förklarande skillnader.

- *Om det fanns redan starka lokala styrelser ifrån vilka de kunde rekrytera tjänstemän till exempel.*
- *Social integration – hur många vänner, hur ofta man träffades, hjälpte man varandra.*
- *Identitet i regionen, arbetar tillsammans, är de stolta över sin region?*
- *Homogenitet. Några starka regionala aktörer.*

Sångköror och fotbollslag

Vi undersökte alla dessa aspekter och många fler. Vi trodde att utbildningen skulle förklara skillnaden. Vi mätte även medeltemperaturen mitt på dagen.

Men rätta svaret visade sig att vara Choral Societies (sångköror) och fotbollslag. Här använder jag dessa termer i metaforisk bemärkelse att stå för ett djupt engagemang i samhällets angelägenheter. Där dessa sammanslutningar var flertaliga, fungerade regionerna väl. I några regioner fanns en intensiv grad av samhällsengagemang i politiken – i mycket annat också. I några av dessa regioner fanns det vi beskriver som en horisontell struktur med intensiv medborgerlig samarbete, dvs i stil med det som menas med social integration.

Detta är inte samma sak som homogenitet. Några av de sistnämnda regionerna hade ett stort mått av intern heterogenitet. Även i några av de framgångsrika regionerna förekom till exempel ett stort antal strejker. Vi skulle kunna använda arbetsstörningar som ett tecken på social upplösning. Men strejkerna innebar inga större problem, om de förekom i ett sammanhang där människorna var aktivt engagerade i sångköror, fotbollsklubbar, läsgrupper och kooperativ. Kooperativen var en mycket viktig ingrediens i blandningen. Dessa var regioner där det fanns en horisontell social struktur och aktiv inblandning i medborgerliga angelägenheter. Som kontrast, var de regioner som inte fungerade så väl vertikala, hierarkiskt strukturerade. De var utan horisontella, samverkande förbindelser men hade beskyddare och klienter, bossar och arbetare.

I regioner där det fanns ett större medborgerligt engagemang, flera sångköror, fanns också en högre nivå av social tillit, en större grad av villighet att följa lagar därför att det fanns en djupare känsla av att ha varit med och stiftat dessa. I själva verket löd en fråga i ett av våra frågeformulär som gav bäst indikation på hur framgångsrik regionen var: ”Lyder invånarna i din stad trafiklagarna?” Ni kanske vet att i några regioner i Italien struntar man fullkomligt i trafikreglerna. Dessa regioner är desamma som dem i vilka Giuseppe inte fick återbetalning på sin sjukvård. Men svaret att några ställen är mera engagerade, har fler sångköror, leder omedelbart till en ny fråga. ”Var kom alla dessa sångköror ifrån? Varför har vissa regioner större medborgerligt engagemang?”

Varför har vissa regioner större medborgerligt engagemang?

För att svara på dessa frågor måste vi med hjälp av en tidsmaskin fara bakåt ungefär 1000 år. Då är hela Italien, också hela Europa, en ganska otrevlig plats att leva i. Vid året 1000 var det fundamentala problemet i hela Europa, faktiskt i hela den kända världen, avsaknaden av ordning. Som Hobbes, en engelsk filosof århundraden senare, sa: "Livet var brutalt, vidrigt och kort." Att ta säden till marknaden var att riskera att bli rånad eller våldtagen på vägen. Rationella människor avstod och marknader försvann. Ekonomin förblev till stor del på en självhushållningsnivå pga detta landsomfattande kaos.

På den italienska halvön uppfanns då helt plötsligt två lösningar på problemet med oordningen. Med början på ön Sicilien och sedan med spridning till fastlandet, slog sig ett kringvandrande band av riddare ner och etablerade den första feodala auktoritära monarkin i Europa. Principen för ordningen i detta normandiska kungadöme av Sicilien var mycket enkel: riddarna höll ordning bland allmogen och fick en "tupp" för besväret; baronerna höll ordning bland riddarna, och kungen bland baronerna. Det var mycket effektivt – det var brutalt men åstadkom ordning. Det blev då säkrare att forsla säden till marknaden, marknaderna uppstod och snart blev Sicilien och södra Italien det rikaste kungadömet i Europa. Frederik den Store (1198-1250) kallades världsundret pga den nivå av civilisation som växte fram på basis av principen om vertikal ordning.

Under tiden, i en rad byar tvärs över den nordcentrala delen av halvön – från Venedig till Bologna, från Florens till Genua – växte den andra lösningen fram på samma problem, dvs avsaknaden av ordning. Grupper av grannar kom överens om att försvara varandra. "Vi ska undsätta dig om du är med när någon annan är hotad." Dessa små grupper fick namnet "tornsamfund" därför att en av deras första åtgärder var att bygga torn där de kunde förskansa sig under orostider. Namnet finns kvar i t.ex. S:t Geanomo Tornstad. De skrev detaljerade kontrakt. Om någon provocerade en annan så skulle inte de andra samfundsmedlemmarna försvara den provocerande partnern. Villkoren under vilka man skulle, eller inte skulle, fullgöra förpliktelsen att försvara en medlem måste därför skrivas noggrant i detalj. Det fanns inga fästningar, ingen polis, ingen regering, att vidmakthålla dessa kontrakt – kanske trodde de att Gud skulle kontrollera efterföljden.

Tornsamfunden etablerade allianser och skapade ordning sinsemellan. Samfunden växte och snart spred sig principen om horisontell samverkan, som började i det fysiska säkerhetsområdet, till andra sektorer av samhället. I till exempel religionssektorn (alla var romanska katoliker) valde de lokala församlingarna sin ledare medan längre söderut var det Påven som förordnade biskoparna som i sin tur förordnade prästerna, mycket vertikalt. I ekonomisektorn visade sig horisontell samverkan i skråna. Skrået – samverkan mellan människor med samma yrke – uppfanns här.

Det tredje mest betydelsefulla ekonomiska påhittet i världen

Helt plötsligt uppstod det tredje mest betydelsefulla ekonomiska påhittet i världens historia. Den första var marknaden, den andra var pengar (i Mesopotamien ca 1000 år tidigare). Den tredje är då ”opersonlig” kredit. Jag lånar pengar till dig trots att jag inte vet vem du är. Du tar mina pengar, köper säd, far till Kina, säljer säden med lite förtjänst, kommer tillbaka, ger mig mina pengar plus något extra för mitt tillmötesgående – och du har lite kvar också. Vi är båda lite rikare därför att du tog mina pengar. ”Opersonlig” kredit visar sig vara mycket effektivt därför att en kan ha goda idéer utan att vara rik och en annan kan vara rik men inte ha goda idéer. Separationen av att ha pengar och att ha goda idéer är vad ”opersonlig” kredit tillåter oss att återvinna.

Den ”opersonliga” kreditinstitutionen var en underbar uppfinning och städerna i norra Italien som monopoliserade denna uppfinning fick ett verkligt ekonomiskt försprång. Allt bankväsende i stora delar av Europa sköttes av människor från dessa italienska städer. (Det europeiska bankspråket har sitt ursprung i Italien – ordet för kredit t.ex. härstammar från det italienska ordet ”att tro på” och reflekterar faktumet att jag måste tro på att du ska komma tillbaka med pengar.)

Tät horisontell väv

Hur var denna uppfinning av ekonomisk kredit möjlig? Förklaringen ligger i den täta horisontella medborgerliga väv i dessa regioner. Det som betydde något var att jag inte behövde känna låntagaren personligen. Jag behövde känna den som kände honom. Ens rykte, gott eller dåligt, skulle överföras genom denna horisontella väv och om han försvann med mina pengar skulle alla veta att han var en opålitlig person. Det är en fråga om inteckning av ens förbindelser. På basis av denna ”opersonliga” kredit och de synnerligen avancerade styrelsesystem som hade utvecklats i dessa städer i norra Italien, blev dessa fabulöst rika och var under två till tre århundraden mer utvecklade än alla andra platser i Europa. Barnen och barnbarnen ärvde denna rikedom och bestämde sig att spendera den på konst: renässansen har, på så vis sina rötter i Tornsamfundet och därmed i sångkören.

Om man ritat en karta över Italien vid ungefär år 1300 och färgat den mörkt där sångkörearna var flertaliga, och sedan ritat en till för 1990 och färgat den enligt hur snabbt Giuseppe fick återbetalning på sin sjukvårdsräkning, blir de identiska, dvs kartor över välståndet. Längre trodde vi att detta var därför att välståndet lade grunden för sångkörer men när vi gjorde en djupare analys av de historiska sekvenserna, visade det sig att vi hade fått det fullkomligt om bakfoten. Det var sångkörearna som producerade välståndet.

Om man för år 1990 tar två italienska regioner som är identiska i alla aspekter – dödlighet, andel av populationen som arbetar i industrin – och en visar sig ha fler sångkörer än den andra, kan man köra en film för att se vad som händer år efter år. Regionen som började fattig men hade sångkörer blev rikare och rikare och fortsätter i den riktningen. Till exempel, regionen omkring Bologna är den med flesta sångkörer och som har växt snabbast i ekonomiska termer under de senaste 50 åren än nästan alla regioner i Europa.

Socialkapital

Jag vill här introducera en term ur socialvetenskapens jargong: socialkapital. Ni vet alla att fysiskt kapital är något fysiskt objekt som möjliggör för brukaren att bli mer produktiv än den skulle vara om den inte hade objektet. En skruvmejsel att laga cykeln med t.ex. För omkring 20 år sedan började revisorer att använda termen humankapital – dvs att träning eller utbildning liknar skruvmejseln. Med träning blir man mer prestationsduglig, effektiv. Socialkapitalet avser egenskaper hos den sociala strukturen som gör att de som drar nytta av denna sociala struktur blir mera dugliga än de skulle vara om egenskaperna inte fanns där.

Florens år 1200 utmärker sig inte för att vara rikare. De hade inte mer fysiskt kapital och florentianerna var inte klokare, hade inte mer humankapital. Det de hade var sångkörer, dvs mer socialkapital, och den ekonomiska utvecklingsprocessen omvandlade deras socialkapital genom humankapital till fysiskt kapital. Normerna och nätverken för medborgerligt engagemang har naturligtvis ett värde i sig. Människorna som sjöng i körerna i Florens år 1200 gjorde inte det för att göra Florens till världsbäst. De deltog därför att de tyckte om att sjunga, men medan de höll på att sjunga och etablerade denna horisontella väv av förbindelser lade de också grunden för ett samhälle som kunde bli rikare och styras bättre.

En av mina närmaste vänner, guvernören i en av de fattigaste regionerna i södra Italien, sa: ”Jag tror på din forskning, men jag kan inte tillåta mig att tro på Dig – att om jag inte hade sångkörer för 1000 år sedan, då är det kört!” En recensent sa att min bok var den mest dystra inom socialvetenskapen han någonsin hade läst. Jag önskar att jag hade skrivit boken på ett sätt så att den inte verkade så historiskt deterministisk.

Förenta Staterna

Nu till den andra frågan, som handlar om Förenta Staterna. När jag gick på gymnasiet under 50-talet, frågades amerikaner i en opinionsundersökning ”Litar du på att regeringen gör rätt för det mesta?” Då svarade 75% att de litade på regeringen. Nu i juli, 1994, när samma fråga ställdes till amerikanerna svarade endast 19% positivt. Detta speglar en nästan stadig 35-årig nedgång i tillit till regeringen. Många förklaringar ges till detta: kanske mordet eller Watergate, kanske Reagan eller Carter. Många förklaringar inbegriper personnamn. Det är ”någons” fel. Det kan vara så, men det finns mycket snarlika nedgående trender vad det gäller tillit för allmänna institutioner i många andra utvecklade industriella samhällen: Storbritannien, Tyskland, Italien, Japan, Venezuela, Canada, Island, också i Sverige tror jag. Förklaringarna som ges i vart och ett av dessa länder har personnamn i dem: kristdemokraterna i Italien, Margaret Thatcher i Storbritannien, de korrupta liberaldemokraterna i Japan.

Som statsvetare kan man tycka att detta låter konstigt. Om samma trender visar sig i många länder, kan den sanna förklaringen inte inbegripa ett personnamn. Det måste finnas något mer generellt i situationen. Kan det vara att vi alla har en högre standard, att vi kräver mer av våra regeringar? Men det kan knappast vara så att alla medborgare i den utvecklade världen har plötsligt bestämt sig för att vara hårdare i sina bedömningar av sina regeringar.

En annan möjlighet kan vara att ekonomierna i alla dessa länder fungerar mindre väl och att människorna är upprörda över detta och skyller på regeringen. När vi tittar statistiskt mycket noggrant på flera av dessa länder, inklusive Förenta Staterna, kan inte detta vara förklaringen. Upp- och nergångarna i ekonomin och de i attityderna till de styrande institutionerna sammanfaller inte.

Ömsesidigt ekonomiskt beroende

En ytterligare möjlighet är något som har hänt under de senaste 35 åren, dvs ökningen av ömsesidigt ekonomiskt beroende. Alla våra länder är nu öppnare till världsekonomiska trender än tidigare. Men i våra länder fungera inte de ekonomiska instrumenten som är tillgängliga för regeringarna så väl. När man trycker på acceleratoren för ekonomin i Sverige är det Norge, Danmark och Tyskland man sätter fart på. När förbundskansler Kohl trampar på bromsen i Tyskland är det den italienska ekonomin som saktar ner. Detta gäller för alla, för alla länder. Det finns en växande brist på överensstämmelse mellan problemens geografi och geografin för vår problemlösande kapacitet. Våra problem, både ekonomiska och miljömässiga, rinner över. Till exempel, Norden tar emot resultaten av beslut fattade hos Storbritanniens kolstyrelser. Föreningarna faller ut i Norden, inte i Storbritannien.

Mitt avslutande förslag är att svaret även till denna fråga är sångkörerna – eller socialkapital. I följande syftar jag enbart till Förenta Staterna men argumenten kan gälla för andra, kanske även i Sverige. I Amerika har man känt till (alltsedan Tocqueville kom under 1830-talet och tittade på de amerikanska demokratierna och konstaterade det) att

anledningen till att amerikaner hade demokratier var därför att de bildade grupper, dvs sångköror. Men i Amerika har vi slutat att gå till körövningen. Vi röstar mycket mindre än tidigare, en minskning med ungefär 30% under min livstid. Alla dessa negativa trender har skett efter att jag blev vuxen, dvs under de senaste 30 åren ungefär.

Vi deltar mer sällan i politiska möten, vi skriver mindre till våra kongressledamöter, vi läser tidningarna mindre. Medlemskap i många föreningar, t.ex. föräldrar/lärargrupper (hem och skola) som har historiskt varit mycket viktiga, har under de senaste 30 åren minskat med 50%. Medlemskap i fackföreningar är nu mindre än hälften av vad det var för 30 år sedan. Förekomsten av studentklubbar för män och kvinnor samt gillen har minskat.

Färre bowlar i serier

Bästa exempel på nedgången är att fler amerikaner än någonsin tidigare bowlar, men färre bowlar i serier. Hallägarna oroar sig över minskningen i lagtävlandet till förmån för att spela ensam. I ett lag konsumerar man fyra gånger så mycket öl och tilltugg och det är där pengarna finns, inte i kloten och skorna. Om amerikanerna inte längre bowlar i lag och serier men rullar kloten ensamma är det ett bekymmer för hallägarna i Amerika. Varje lag har 5 spelare och med 2 lag spelande tillsammans blir det 10 människor som sitter och väntar på sin tur.

Vi är alltså numera mycket lösare sammankopplade. Som medborgare i utvecklade samfund borde vi ägna tid åt att räkna ut hur vi på nytt ska skapa mer socialkapital, mer medborgerligt engagemang.

Avslutande frågor

Som du vet har Sverige ett stort statligt budgetunderskott och en växande arbetslöshet. Att omsätta dina lösningar – sångkörer – är inte lätt. Var vänlig kommentera decentralisering och kortare arbetsdag som en möjlighet att ge mer tid till sociala kontakter.

Det man upptäcker i forskningen över tid är att decentralisering av funktioner inte har någon reell effekt. Ändå verkade det som om beslutsfattandet kom närmare folket. Därför stödjer jag decentraliserande ner till lägsta möjliga nivå (subsidiariteten) helhjärtat. Men i princip skulle sättet att stoppa luftföroeningen från städer i norra Storbritannien att nå Sverige vara att ha en enda stor regering som kunde representera svenska intressen i Storbritannien. För att hindra förbundskanslern Kohl från att indirekt blockera Italiens utveckling behövs en europeisk valutapolitik.

Den tidigare nämnda brist på överensstämmelse pekar generellt mot ett flyttande av beslutsfattandet uppåt. Men om alla beslut ska tas i Bryssel kommer det att hämma socialt deltagande hos gräsrotterna. Lösningen jag skulle tillråda är att systematiskt flytta ner allt så långt det går. Utom när ni upptäcker, som i fallet med valutapolitiken (som kan vara svårt för Östersund att klara), att såsom världens valutamarknader interagerar måste detta handhas på Bryssel eller Frankfurts nivå. Men oerhört mycket kan klaras av på den lokala nivån.

Vad det gäller arbetstiden, är jag politiskt skeptisk till motiven hos några av de i Europa som kräver en kortare arbetsdag. I ekonomiska termer kommer inte idén att bara dela den lilla mängd arbete att fungera om inte människorna är beredda att acceptera lägre löner. Jag tror, åtminstone i Förenta Staterna, att det finns ett ständigt ökande av arbetstiden hos familjerna, mestadels pga att mödrarna arbetar utanför hemmen. Det finns ingen tid alls numera för människor att delta i sociala aktiviteter som representeras här av sångkörer. Jag skulle därför vara mycket välvilligt inställd till frigörandet av tid som skulle göra det möjligt för människorna att delta i sociala aktiviteter.

Men detta behöver inte bero på regeringen. Jag tror starkt att några av de viktigaste exemplen på återupplivningen av medborgerligt engagemang – och det är det vi behöver här – har inte varit regeringsinitierade, dvs uppifrån och ned, men har kommit upp från gräsrotterna. Ett exempel illustreras av dessa byggnader (Gamla Teatern). Hela Temperance Rörelsen (nykterhetsrörelsen) i norra Europa och Amerika genererade ett nytt och betydande medborgerligt engagemang. De flesta exemplen i världens återupplivning av medborgerligt engagemang genom tiderna har varit förknippade med religion på något sätt.

Min dotter är socialvetare och studerar i Latinamerika. Hon har skrivit om San José i Costa Rica. Hon skickades ut av en lokaltidning där för att försöka förstå varför ett av grannskapen till San José hade en mycket lägre kriminalitet än andra. Det handlar om små samlingar av människor som har kommit från landsbygden i hopp om att få jobb, och där det oftast utvecklas en hög kriminalitet.

Det min dotter fann var att de har mycket aktiva grannskapssammanslutningar. Tidigt gick de samman och köpte visselpipor åt alla. Om du blev attackerad blåste du i pipan och de som hörde blåste i sina. Alla som hörde sprang man ur huse till undsättning. Bovarna flyttade till andra ställen där det var lättare att stjäla. Sen bestämde människorna att tillsammans köpa en siren som sattes upp på baksidan av någons hus – till exempel hos en äldre ensam kvinna. Försökte någon bryta sig in på natten kunde hon sätta igång sirenen.

När min dotter frågade ledaren för grannskapsorganisationen hur allt detta blev gjort svarade han: ”Hälsningslagen. I början kom ett fåtal av oss överens om att vi skulle införa följande påbud: Du ska stiga upp fem minuter tidigare varje morgon och säga ”Gomorrön” till var och en av dina grannar. På detta sätt kom alla att bli bekanta med varandra. Sedan kom visselpiporna. Besökare som kommer hit undrar var vi köpte piporna, vilken typ vi valde, hur vi fick regeringen att anslå pengar för sirenerna.” Besökaren bryr sig bara om det fysiska kapitalet men det var socialkapitalet som gjorde att systemet uppstod och fungerade. Det är alltså inte pengar från regeringen som löser problemen, utan återupplivande av gräsrotterna.

Främmande i Sverige förvånas ofta över vår höga solidaritet trots vårt högskattesamhälle. Är regionen rätt nivå för sociala samfund? Vad är skillnaderna mellan södra och norra Italien? Jag har sett infrastrukturprojekt i södern, t.ex. vägbyggen, som inte blir färdiga pga mutor mm. Finns det någon bot som kan återge människorna tilltro till dessa sociala samfunds möjligheter?

Du har rätt i att regionala skillnader i Italien ökar, inte minskar. Det är inte för att stora insatser inte har gjorts för att öka överföringen av ekonomiska resurser från nord till syd. Italien får sällan tillräckligt erkännande för det faktum att enorma summor av pengar har skickats från det rika nord till det utarmade syd. Jämförelsen jag gärna gör är att det tyska politiska systemet har haft en hel del besvär med att upprätthålla, bara under de sista 3-5 åren, överföringen av mindre än 1% av Tysklands BNP från Västtyskland till fd Östtyskland.

Det italienska politiska systemet har överfört från nord till syd ungefär 5% av BNP under 30 år, vilket är en otroligt stark vittnesbörd om solidaritet. Denna enorma grad av social solidaritet i termer av överföringar av resurser är mycket mer än södra Sverige någonsin har överfört till norra Sverige. Tyvärr har man inte förstått att det var mer än pengar som behövdes. Det saknades sångköror, socialkapital, inte endast finansiellt kapital. Om man noggrant tittar på problemen för ekonomisk utveckling i södra Italien ser man att elementet som det var störst brist på var en gräsrotsstrategi. Jag ser de ofärdiga projekten dels som bevis på korruption men också dels som bevis på missriktad solidaritet som uttrycktes i formen av fysisk betong istället för i en mer effektiv strategi av åtgärder för att etablera horisontella sociala band. Överföringen av dessa resurser till den oförändrade sociala strukturen i söder förstärkte vertikaliteten. Resurserna kom nedför de vertikala herre/klient band och därmed förstärkte istället för att försvaga det som var det egentliga problemet.

Skulle det ha varit bättre att inte använda regionerna utan andra politiska strukturer? Jag har föreslagit att besluten ska ner så långt det är möjligt, men för vissa ändamål eller för några funktionsområden, tror jag att regionen är rätta nivån. I Italien är det inte ett problem av konstitutionell art, men ett problem av social struktur.

Förra året var jag i Colorado för att studera hur befolkningen där organiserade sina ansträngningar för ekonomisk och regional utveckling. Jag tyckte mig se ett amerikanskt dilemma: den lokala nivån är mycket stark, en hel del av impulser för regional utveckling finns på lokal nivå. De tycks ha en stark lokal men ingen regional identitet.

Också, när det gäller brist på förtroende för regeringen, är jag ense med dig men min slutsats stämmer inte med din. Jag tror att denna brist på förtroende har framkallat en kultur med mera nätverkstänkande i det lokala samhället. Folk litar inte på att den lokala administrationen ska göra något åt dem så de måste ordna saken själva.

Jag finner att det är mycket lättare för oss svenska att säga "Okey, detta är ett problem för den lokala administrationen. Vi betalar skatter osv så detta är deras ansvar." I Colorado tänker folk på ett annat sätt: "Okey, den lokala administrationen kommer inte att lyfta ett finger så detta är vårt problem." Och jag tror att det är en viktig erfarenhet för oss i ett europeiskt land, att se att det finns mycket mer frivilligt, ideellt, arbete i Förenta Staterna, att det finns ett bredare nätverk av människor och organisationer från den ekonomiska sektorn, från den politiska sektorn och även från den tredje sektorn som är engagerade i den här typen av frågor.

Jag litar på dina erfarenheter från Colorado, men jag är lite överraskad över det du säger. Från forskningen jag har gjort, och det lilla jag har gjort i Sverige, tror jag att Sverige idag har åtminstone en aning högre nivå av social organisation – eller sångkörer, ideella sammanslutningar – än även i Förenta Staterna och aningen högre nivå av social tillit. I mina termer, i en rangordning av 50 länder runt världen utifrån socialkapital, är Sverige nr 1 och Förenta Staterna omkring nr 6. Om man tittar på ställningen år 1965 är Förenta Staterna nr 1. Kanske har vi båda saktat efter men både Sverige och Förenta Staterna är - även idag efter det urholkande av socialkapitalet jag har här beskrivit – mera välsignade med socialkapital, eller sångkörer, än de flesta ställen.

Om man jämför över tid, säger amerikaner att de är mindre nöjda nu än för 30 år sedan – kanske därför att vi är mindre kunniga i att samverka med varandra. Din erfarenhet i Colorado säger att folk inte är mindre väl förbundna med varandra, faktumet att de inte litar på regeringen gör att de blir mer samarbetsvilliga. Du har rätt i att i Förenta Staterna frågar vi inte regeringen och att i Sverige gör ni det – men det kommer ur vår pionjärerfarenhet. Som en amerikan anser jag att inte ska börja med att begära att regeringen ska bygga dessa sångkörer. Vi behöver börja med någon sorts gräsrots- eller moralisk förnyelse. Jag skulle vilja försöka i Amerika att få folk mera engagerade privat.

När människor går från oavlönat arbete till avlönat, minskar ökningen i byggandet av socialkapital. Då förbiser du en av mest väsentliga elementen i Sverige för skapandet av socialkapital, dvs arbetarrörelsen. Under detta sekel har den varit en av de viktigaste drivande krafterna i utvecklandet av samhällen i Europa och speciellt i norra Europa.

Enligt dina slutsatser baserade på Italien, inte Sverige eller Tyskland, skulle vi återgå till oavlönat arbete.

Det är tvärtom i det italienska fallet. Jag instämmer i att kooperativen och facken har varit mycket viktiga, inte endast i Sverige, i skapandet av större social solidaritet, större social samhörighet. Men, jag har aldrig förstått att en del av plattformen av arbetarrörelsen, även i Sverige, var ”Snälla tvinga oss att arbeta flera timmar”. Jag kan inte minnas att den svenska arbetarrörelsen marscherade under fanor som proklamerade ”Jag skulle vilja arbeta två gånger så mycket utan att höja lönen”. Jag har alltid trott att också de var för mer ledig tid även för arbetarklassen.

Det jag vill ha sagt är inte att det skulle vara bättre om människorna arbetade hårt och inte fick betalt för det utan att skulle vara bättre om de hade mera ledig tid i vilken de kunde gå och sjunga i kören. Det är naturligtvis sant att också socialkapital är inbegripen i arbetsplatsrelationer men även om de skulle finnas mycket socialkapital på arbetsplatsen, som hos universiteten eller arbetsplatser vilka är relativt platta istället för hierarkiska, skulle det vara fördelaktigt om det fanns mer socialkapital i omgivningen utanför arbetsplatsen.

På ett sätt har du fel även här. Naturligtvis skapar man inte socialkapital när man håller på att svetsa men man har raster, man deltar i möten, man har sitt fack osv, som en utvecklande kraft i samhället i stort.

Visst finns det en skillnad mellan att arbeta med svetsning och social solidaritet i facket. Social solidaritet i facket är viktigt men det är en annan fråga än om vi alla skulle må bättre om vi, utöver det vi redan gör, ombads att jobba 3 timmar till med svetsning.

Den nya kvinnorörelsen skapar också nya sociala relationer utanför den stängda familjen, och därmed skapas en annan typ av socialkapital. Vad tror du om betydelsen av olika utvecklingstrender hos en följd av generationer? En generation kan vara ganska homogen och sen kommer nästa med helt andra normer, andra attityder, samt andra möjligheter. Vilka skillnader har du iakttagit här? Och vad betyder skillnaderna i storleken på samtida åldersgrupper och arbetslöshetstrender?

Jo, stora generationsskillnader finns. Det är sant att i Amerika har det varit en väsentlig nedgång i många aspekter av det medborgerliga deltagandet mellan 1965 och 1995, och att denna nedgång är koncentrerad till de yngsta generationerna. Folk som var mellan 30 till 40 år och som nu är 60 till 70 år har hållit på med bowling hela livet. Den stora skillnaden finns bland generationen som då var på dagis och nu är i 30-års-åldern – de spelar endast ensamma, röstar inte, går inte till Hem och skola-möten. Min både moraliskt och sociologiskt formade bedömning är att genom att vara isolerade åsamkar vi oss kostnader i termer av kriminalitet, dålig utbildning eller liknande. Empiriskt är det uppenbart att största ändringen finns hos den yngsta, mina barns, generation. Kanske gör jag dem en orätt, de är kanske engagerade på helt andra sätt. De har samma möjligheter som jag hade. Arbetsmarknaden är kanske inte så problematisk i Förenta Staterna som i Sverige.

Vilken roll spelar massmedierna? Tidigare när vi hade enbart en TV-station hade människorna ungefär samma referensram, samma kunskap. Hur tar du med detta i dina slutsatser när du jämför Sverige och Förenta Staterna?

Våra närsamhällen, dvs gruppen av människor med vilka vi identifierar oss och med vilka vi delar information, har blivit bredare men också ytligare över tid. I Förenta Staterna, och mer så i Europa, har tillkomsten av de elektroniska medierna radikalt homogeniserat populärkulturen, trots att det finns konkurrerande bolag. Till exempel, rättegången med Simpson är en gemensam kunskap. Du kan troligtvis vända dig till en total främling som står bredvid dig på en gata i New York och fråga ”Vad var i kuvertet?”. Den andre skulle veta vad du menade. Vi har en gemensam uppfattning om vår samhörighet, eller åtminstone är många fler fakta som vi känner till gemene mans.

Men karaktären på samhörigheten med denna andre är mycket ytlig, inte densamma som samhörigheten mellan dig och den du sjunger bredvid i kören varje vecka. Det faktum att denna person känner till vad det jag åsyftar på, betyder inte att jag kan anförtro denna person min resväska. Dvs, länkarna som skapas på basis av mediainformation är inte så starka eller långlivade. TV-tekniken rör sig bort från den vidsträckt utsändningen till smala sändningar riktade till en allt mindre publik. I Sverige har ni kabel-TV. Nästa år kommer det att finnas kabel-TV kanaler i Förenta Staterna helt ägnade åt stickning. Det kommer att splittra ännu mer. Det kommer inte att sammanföra alla som sticker – var och en kommer att sitta hemma hos sig, isolerade från varandra.

Jag är rädd att jag låter väldigt framstegsmotvillig eller teknikfientlig. Men det jag vill säga är att jag anser att vi borde bry oss om hur tekniken håller på att radikalt öka avståndet emellan oss.

Översättning från engelska av Winifred Ross

Denna fil utskriven 2005-09-29 från papperskopia av Urpo Taskinen,

**Vissa mindre språkliga och layoutmässiga ändringar gjorda.
Kommer gärna i kontakt med dig som tycker
att de här idéerna är intressanta att diskutera vidare!**

Ollasbyvägen 54, 985 31 Vittangi, urpo.taskinen@gmail.com, 070-629 58 02